

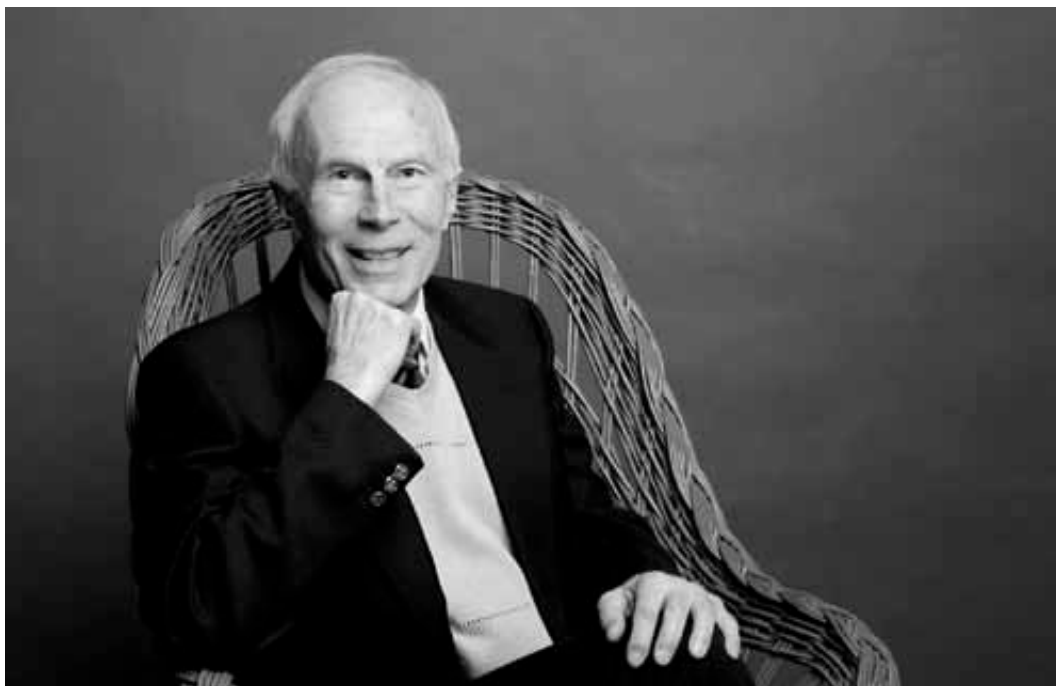
Krzysztof Załęski

(10 stycznia 1939 – 6 maja 2016)

Krzysztof Załęski był przez ponad czterdzieści lat związany zawodowo z Muzeum Narodowym w Warszawie. Po krótkim okresie (1964–1965) zatrudnienia jako asystent w Pracowni Dokumentacji Historycznej w Przedsiębiorstwie Państwowym Pracowni Konserwacji Zabytków (oddział w Warszawie) rozpoczął w grudniu 1968 roku pracę w Muzeum Narodowym, początkowo w Dziale Inwentarzy, gdzie zajmował się darami dla Muzeum i Zamku Królewskiego w Warszawie. W 1974 roku został adiunktem, w 1977 – kustoszem, a w 1995 – starszym kustoszem. Przez trzydzieści lat, od 1974 roku do odejścia na emeryturę w 2004, kierował Działem Rysunków Polskich w Zbiorach Sztuki Polskiej Nowożytnej.

Zainteresowania badawcze Krzysztofa Załęskiego jako historyka sztuki skrytykowały się już podczas studiów na Uniwersytecie Warszawskim (1959–1964) i obejmowały przede wszystkim sztukę polską okresu klasycyzmu, mecenat króla Stanisława Augusta i działalność artystów z nim związanych. Zarówno referaty seminaryjne, jak i praca magisterska „Biały Domek w Łazienkach”, napisana pod kierunkiem profesora Stanisława Lorentza, obroniona w 1968 roku, były poświęcone tym zagadnieniom. W następnych latach, jako znawca warsztatu rysunkowego i malarskiego XVIII-wiecznych artystów, ich praktyki twórczej oraz atmosfery społecznej i politycznej, w której działali, publikował artykuły omawiające autorstwo, tematykę i wzorce wielu dzieł. Wskazał m.in. pierwowzory graficzne dla dwóch obrazów Jeana Pillemeta ze zbiorów MNW, namalowanych ok. 1766 roku, zaproponował inspirujące kolejnych badaczy odczytanie obrazu Marcella Bacciarellego *Portret Stanisława Augusta z klepsydry* w duchu symboliki wolnomularskiej, ustalił temat anonimowego rysunku z dawnych zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu jako ceremonię składania papieżowi trybutu przez wasali w 1746 roku (tzw. Festa della China). Śledził zależności między malarstwem, rysunkiem i grafiką, w wyniku czego zwrócił uwagę na wpływ rycin Volpata, Piranesiego oraz albumu *Vestigia delle Terme di Tito* według rysunków Franciszka Smuglewicza i Vincenza Brenny na charakter dekoracji ściennych w drugiej połowie XVIII wieku. Idąc tropem wzorów graficznych, dokonał zmiany atrybucji dwóch rysunków ze zbiorów MNW, uchodzących za dzieło Jana Piotra Norblina – wykazał, że ich autorem jest rysownik amator Karol Tysson.

W kontekście badań nad klasycyzmem w Polsce duże znaczenie miała wystawa poświęcona pamięci profesora Stanisława Lorentza, zatytułowana *W kręgu wileńskiego klasycyzmu*, prezentowana najpierw w MNW (grudzień 1999 – styczeń 2000), a następnie w Lietuvos Dailės Muziejus w Wilnie (marzec–wrzesień 2000). Poprzedziły ją badania archiwalne i liczne kwerydy prowadzone w Polsce i na Litwie, w których Krzysztof Załęski aktywnie uczestniczył. Ich wyniki zawarł w artykułach i hasłach opublikowanych w katalogu towarzyszącym wystawie. Omówił m.in. początki neoklasycyzmu w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i jego recepcję w środowisku wileńskim, dzieje wolnomularstwa na Litwie, opracował kilkadziesiąt dzieł artystów związanych ze środowiskiem wileńskim. Dokonał nowej interpretacji kilku obrazów i rysunków Franciszka Smuglewicza, wskazał na ich literackie źródła, a co za tym idzie wprowadził zmianę tradycyjnych tytułów. Na przykład *Zwycięstwo Aleksandra Wielkiego nad Dariuszem* okazało się *Zwycięstwem Aleksandra Wielkiego nad Porosem*, natomiast jego pendant, znany jako *Posłowie perscy u sułtana Marokka*, przedstawieniem *Posłów perskich*

fot. | photo © Izabela Dzido

u króla Etiopów, a tematy tych kompozycji, zaczerpnięte z dzieł Plutarcha i Herodota, aluzją do ówczesnej sytuacji politycznej Rzeczypospolitej.

KustosZ Załęski, jako kierownik Działu Rysunków Polskich, opiekował się bogatą, liczącą kilkadziesiąt tysięcy dzieł i zróżnicowaną pod względem artystycznym kolekcją, dającą możliwość wszechstronnego poznania twórczości artystów działających od XVI do pierwszej ćwierci XX wieku. Dlatego też, obok rysowników i malarzy stanisławowskich przedmiotem jego zainteresowania stało się wielu innych twórców, szczególnie Stanisław Noakowski, a także tematy popularne w sztuce polskiej, w tym motyw konia w malarstwie i rysunku. Charakterystykę zbiorów, którymi się opiekował, oraz wybrane rysunki i akwarele przedstawiał w przewodnikach po galeriach stałych i zbiorach studyjnych oraz w publikacjach poświęconych MNW. Warto przy tym zwrócić uwagę, że jego wkład merytoryczny w tego typu opracowaniach nie ograniczył się do omówienia jedynie rysunków, lecz objął także obrazy olejne m.in. Bernarda Bellotta zw. Canalettem, Marcella Bacciarellego, Jana Piotra Norblina, Kazimierza Wojniakowskiego, Antoniego Brodowskiego czy Marcina Zaleskiego. Do dzieł tych malarzy, jak i prac wielu innych artystów działających w XVIII i XIX wieku (m.in. Aleksandra Orłowskiego, Jana Ścisły, Zygmunta Vogla, Władysława Maleckiego, Artura Grottgera, Wacława Pawliszaka, Juliusza Kossaka) powracał wielokrotnie, analizując je od strony stylistycznej i tematycznej w katalogach wystaw organizowanych przez MNW, również we współpracy z innymi placówkami muzealnymi i instytucjami kultury, a także przygotowanych przez muzea w Polsce i za granicą. Był również autorem scenariuszy i kuratorem wielu ekspozycji, w tym jubileuszowych przygotowywanych w Muzeum (m.in. 190. *Rocznica Konstytucji 3 Maja*, maj – wrzesień 1981, *Muzeum Narodowe w latach wojny*, październik 1981 – czerwiec 1982).

Postawę kustosa Załęskiego jako muzealnika ukształtowały bliskie kontakty z profesorem Lorentzem zarówno jako naukowcem, jak i długoletnim dyrektorem MNW. Jego działalność

naukową, zawodową i społeczną, poglądy na problematykę konserwatorską i organizację muzeów omówił w kilku artykułach, a jako członek Komitetu Organizacyjnego Obchodów Setnej Rocznicy Urodzin Profesora Stanisława Lorentza był również współorganizatorem oraz autorem informatora wystawy biograficznej *Stanisław Lorentz 1899–1991* (kwiecień – maj 1999). Wiele też zawdzięczał znajomości z doktorem Bronisławem Krystallem, historykiem sztuki i darczyńcą na rzecz Muzeum. Postać tego kolekcjonera niejako spięła klamrą jego pracę w MNW. Rozpoczął ją w 1968 roku od spraw związanych z darami im. Izabeli i Karola Krystall oraz depozytów doktora, a zamknął wystawą *Bronisław Krystall. Testament* (listopad 2015 – marzec 2016), której był współtwórcą.

Wielką pasją Krzysztofa Załęskiego była historia wolnomularstwa, jego, jak sam wspominał, „całociową przygodą”, która rozpoczęła się na studiach, w roku akademickim 1961/1962, gdy profesor Lorentz zadał jemu i koledze, Andrzejowi Łotyszowi, pracę seminaryjną na temat *Portretu Stanisława Augusta z klepsydrą*. Stał się jednym z najpoważniejszych polskich znawców problematyki masonskiej, zapraszany do współpracy przy opracowywaniu zbiorów masoników i organizowaniu wystaw im poświęconych. Rezultatem badań w tej dziedzinie było m.in. odkrycie autorstwa oraz historii wizerunku kanonika Michała Dłuskiego oraz przeprowadzenie charakterystyki formy i funkcji porterów wolnomularzy. Jako wieloletni współpracownik czasopisma „Ars Regia” poświęconego myśli i historii wolnomularstwa (od 2007 roku jako członek kolegium redakcyjnego), pisał recenzje i omówienia wydawnictw na temat masonerii, a także publikował kolejne części słownika polskich członków łóż wolnomularskich, uporządkowane według zawodów. W tym periodyku Anna Maria Bauer przedstawiła, na podstawie rozmów z Krzysztofem Załęskim, jego sylwetkę jako kolekcjonera masoników, badacza Sztuki Królewskiej i jej przejawów w malarstwie, literaturze, ogrodnictwie, muzyce i sztuce zdobniczej, zebrała też bibliografię jego prac na ten temat, z uwzględnieniem referatów i odczytów wygłaszanych na różnych forach¹. Swego rodzaju zwieńczeniem tej „przygody” była wystawa zatytułowana *Masoneria. Pro publico bono* (wrzesień 2014 – styczeń 2015).

Drugą pasją Krzysztofa Załęskiego była muzyka, a przede wszystkim jazz. Jako historyk sztuki interesował się jego związkami ze sztukami wizualnymi, co zaowocowało kilkoma referatami i artykułami, a jako miłośnik muzyki – jego historią, co przypieczętował, wygrywając jedną z edycji telewizyjnej Wielkiej Gry.

Był człowiekiem towarzyskim, wspaniałym gospodarzem podejmującym gości własnymi wypiekami i doskonale skomponowanymi deserami. Nie był to jedyny jego talent. Obdarzony przewrotnym poczuciem humoru, pisał wiersze i wierszyki na temat otaczającej rzeczywistości, był także autorem przynajmniej jednego dzieła plastycznego, rzeźby z drutu przedstawiającej akt kobiecy, wystawionej w Muzeum na wystawie w czerwcu 1981 roku, na pokazie przygotowanym pod patronatem NSZZ „Solidarność”, prezentującej twórczość pracowników MNW. Wzbogacił zbiory Muzeum kilkoma darami, m.in. w 2007 roku rysunkiem Franciszka Żmurki *Studium postaci pasterza do obrazu Gwiazda Betlejemka* [1898]. Skromny i dyskretny, niósł przyjacielską pomoc wielu osobom.

Miastem Krzysztofa Załęskiego była Warszawa. Tutaj urodził się 10 stycznia 1939 roku, tu zdał maturę w 1959 roku w I Liceum Ogólnokształcącym im. Bolesława Limanowskiego, przez większość życia mieszkał na Żoliborzu przy ulicy Krasińskiego. Interesował się historią Warszawy i jej współczesnością. Tutaj zmarł 6 maja 2016 roku. Pochowany został na Cmentarzu

¹ Anna Maria Bauer, *Portret wolnomularza, czyli zbiory masoników Krzysztofa Załęskiego*, „Ars Regia” 2013, R. 13, nr 20, s. 287–309.

Wojskowym na Powązkach w grobie rodzinnym, obok swego ojca, Grzegorza (1907–1972), dziennikarza, założyciela podziemnego pisma „Demokrata” (1943–1944) i redaktora satyrycznego pisma „Moskit” (1944), po wojnie dyrektora Spółdzielni Wydawniczej „Wiedza”, autora antologii *Satyra w konspiracji 1939–1944* (1. wyd. 1948, następne 1958 i 2011).

Za zasługi dla polskiego muzealnictwa Krzysztof Załęski został odznaczony w 1989 roku Złotym Krzyżem Zasługi, a w 2002 – Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski. Otrzymał też medal im. Profesora Stanisława Lorentza. Był członkiem Stowarzyszenia Historyków Sztuki.

Anna Grochala

Publikacje Krzysztofa Załęskiego

| Literature by Krzysztof Załęski

- 1972 *Jean Pillement inspiré par Piranesi*, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1972, R. 13, n° 4, s. 93–100.
- 1975 *Polonia: arte e cultura dal medioevo all'illuminismo*, kat. wyst., Palazzo Venezia, Rzym, 1975, Roma 1975, s. 246, 248, 262–265 [F. Smuglewicz, V. Brenna – omówienie prac | overview of artworks].
- 1976 *Rysunki Stanisława Noakowskiego ze zbiorów polskich i radzieckich*, red. Krzysztof Załęski, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1976, Warszawa 1976 [S. Noakowski – wstęp, życiorys i omówienie rysunków ze zbiorów polskich | introduction, biographical profile and catalogue of exhibited drawings from Polish collections].
Stanisław Lentz (1861–1920). Katalog wystawy monograficznej, red. Lija Skalska-Miecznik, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1976, Warszawa 1976 [opracowanie katalogu rysunków | catalogue of exhibited drawings].
- 1977 *Alegoryczny portret Stanisława Augusta z „klepsydrą”*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1977, R. 21, s. 237–249.
Warszawa w twórczości Stanisława Noakowskiego [w:] Stanisław Noakowski 1867–1928. Życie i twórczość. Materiały polsko-radzieckiej sesji naukowej Warszawa – Łowicz 28–29 czerwca 1976 r., Moskwa 14–15 października 1976 r., Warszawa 1977, s. 77–80.
- 1978 *Warszawa w twórczości Stanisława Noakowskiego*, „Kronika Warszawy” 1978, nr 3, s. 101–108.
- 1979 *Wystawa rysunków Stanisława Noakowskiego w Muzeum Narodowym w Warszawie i w Muzeum Architektury w Moskwie*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1979, R. 23, s. 381–400.
- 1980 *Najcenniejsze rysunki obce ze zbiorów polskich. Katalog wystawy*, red. Justyna Guze i Anna Kozak, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1980, Warszawa 1980, s. 60 [J.P. Norblin – biogram | bio].
100 of the Finest Drawings from Polish Collections, kat. wyst., Heim Gallery, Londyn; City Museum and Art Gallery, Birmingham; National Gallery of Ireland, Dublin; Fitzwilliam Museum, Cambridge; National Museum of Wales, Cardiff, 1980–1981, London 1980, s. nlb. [J.P. Norblin – omówienie rysunków | overview of drawings].
- 1981 *Rysunki ze zbiorów wilanowskich w Muzeum Narodowym w Warszawie*, „Studia Wilanowskie” 1981, R. 7, s. 35–37.
- 1982 *19th Century Watercolours and Paintings of Polish Realists. From the collection of the Warsaw National Museum*, introductory note by Andrzej Rottermund, choice of works by Krzysztof Załęski, folder wystawy, Polish Cultural Institute, Londyn, 1982, London 1982.
Zeichnungen alter Meister aus polnischen Sammlungen, kat. wyst., Herzog Anton Ulrich-Museum, Braunschweig; Kunstsammlungen der Veste Coburg, 1981–1982, Braunschweig 1982, s. 141–144 [J.P. Norblin – omówienie prac | overview of artworks].
- 1983 *The Horse in Polish Drawings and Watercolours from the 19th to 20th Century. From the Collection of the Warsaw National Museum*, folder wystawy, Polish Cultural Institute, Londyn, 1983, London 1983.
Kultura ocalona. Katalog wystawy poświęconej kulturze Żydów polskich, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1983, Warszawa 1983, s. 38–40 [S. Lentz, S. Noakowski – omówienie prac | overview of artworks].
Niebo widziane z Ziemi, red. Elżbieta Topolnicka, kat. wyst., Muzeum Mikołaja Kopernika we Fromborku, Frombork 1983, s. nlb. [J.B. Plersch, S. Noakowski – omówienie prac | overview of artworks].
- 1984 *Antyk a twórczość Stanisława Noakowskiego. Katalog wystawy ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie* (współautor Witold Dobrowolski), kat. wyst., Muzeum Stanisława Noakowskiego w Nieszawie, 1984, Włocławek 1984, s. 3–5.

- 1986 *Architektura sakralna polska w rysunkach Stanisława Noakowskiego*, kat. wyst., Muzeum Stanisława Noakowskiego w Nieszawie, 1986, Nieszawa 1986.
„Festa della China”. Anonimowy rysunek z dawnych zbiorów Muzeum Narodowego Polskiego w Rapperswilu, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1986, R. 30, s. 165–173.
 Mgr Jadwiga Jaworska 16 XII 1905 – 8 X 1984 (współautorzy Stanisław Lorentz, Ewa Milicer), „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1986, R. 30, s. 401–405.
Motywy grotesek Rafaela w dekoracji malarskiej pałacu w Nieborowie, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1986, R. 30, s. 175–185.
- 1987 *Stanisław Kostka Potocki – mason* [w:] *Stanisław Kostka Potocki – archeolog i działacz Oświecenia*, kat. wyst., Muzeum Lubelskie, 1987, Lublin 1987, s. 18–19.
- 1988 *Nineteenth-century Polish Painting*, ed. by Agnieszka Morawińska, kat. wyst., National Academy of Design, Nowy Jork, 1988, Los Angeles 1988, s. 42–47, 70, 92, 94 [J.P. Norblin, A. Orłowski, T.A. Kwiatkowski, J. Kossak – omówienie twórczości i rysunków | overview of artists’ legacy with a focus on drawings].
Stanisław Noakowski a Muzeum Narodowe w Warszawie [w:] *Noakowski redivivus. Zbiór artykułów poświęconych St. Noakowskiemu w 121. rocznicę urodzin*, Nieszawa 1988, s. 30–36.
- 1989 *Francuskiej risunek XVII–XX vekov iz Nacional’nogo Muzeja v Varšave i Grawiurnogo Kabineta Biblioteki Varšavskogo Uniwersiteta. Katalog wystawki* (współautorki Justyna Guze, Teresa Sulerzyska), kat. wyst., Gosudarstvennyj Muzej Izobrazitel’nych Iskusstv im. A.S. Puškina, 1989, Moskwa 1989, s. 72–74 [J.P. Norblin – biogram | bio].
Norblin czy Tysson autorem dwóch pejzaży ze zbiorów Mathiasa Bersohna?, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 1989–1990, R. 33–34, s. 565–573.
Polscy uczniowie Akademii Sztuk Pięknych w Petersburgu w XIX i na początku XX wieku. Katalog wystawy, scenariusz wystawy, red. naukowa katalogu i wstęp Lija Skalska-Mieczek, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1989, Warszawa 1989, s. 173–183 [M.E. Andriolli, T. Dmochowski, A. Kamiński, s. Noakowski – biogramy i omówienie dzieł | bios and overview of artworks].
- 1990 *Nieznany polski portret wolnomularski* [w:] *Curia Maior. Studia z dziejów kultury ofiarowane Andrzejowi Ciechanowieckiemu*, Zamek Królewski w Warszawie, Warszawa 1990, s. 156–160.
Polski portret wolnomularski (do 1821 roku) [w:] *Portret. Funkcja. Forma. Symbol. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Toruń, grudzień 1986*, red. Agnieszka Morawińska, Warszawa 1990, s. 211–229.
- 1991 *Artystki polskie. Katalog wystawy, koncepcja i scenariusz wystawy oraz red. naukowa katalogu* Agnieszka Morawińska, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1991, Warszawa 1991, s. 86, 94, 122, 140, 171, 202, 204, 208–209, 282, 284–285, 286, 290, 291, 292, 293–294, 344–345, 346, 360, 370 [Z. Atteslander, L. Beauvau de Craon, R. Branicka, A. Czartoryska, I. Günther, L. Kopff, J. Kossakowska, E. Krasińska, Z. Odescalchi, E. Potocka, K. Potocka, P. Potocka, W. Potocka, G. Puzynina, A. Radziwiłłowa, W. Tarnowska, A. Trębicka, M. Wodzińska, N. Żmichowska – omówienie życia i twórczości | overview of the artists’ lives and work].
Stanisław Lorentz 1899–1991, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1991, R. 32, n° 3, s. 53–59.
Stanisław Lorentz (28 IV 1899 – 15 III 1991), „Przegląd Wschodni” 1991, t. 1, z. 2, s. 435–436.
Ustawy Wielkiego Mistrzostwa Polskiego i Litewskiego z 1781 r. pod młotkiem Ignacego hr. Potockiego przyjęte i zaprzysiężone [w:] *Kultura średniowieczna i staropolska. Studia ofiarowane Aleksandrowi Gieysztorowi w pięćdziesięciolecie pracy naukowej*, Warszawa 1991, s. 541–546.
- 1992 *Warsaw in Watercolours by Zygmunt Vogel from the Warsaw National Museum collection*, folder wystawy, Polish Cultural Institute, Londyn, 1992, London 1992.
Olimpiady artystyczne [w:] *Sport w kulturze antycznej – inspiracje*, kat. wyst., 1992, Ostrowiec Świętokrzyski 1992.
Treasures of a Polish King. Stanislaus Augustus as Patron and Collector, kat. wyst., Dulwich Picture Gallery, Londyn, 1992, London 1992, s. 49–52, 85–87, 91–92, 94–95 [M. Bacciarelli, B. Bellotto, Z. Vogel, J.P. Norblin, s. Zawadzki – omówienie prac | overview of artworks].
- 1993 *Akwarele Juliusza Kossaka (1824–1899) ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie*, folder wystawy, Muzeum w Wilanowie, oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, 1993, Warszawa 1993.

- Gdzie Wschód spotyka Zachód. Portret osobistości dawnej Rzeczypospolitej 1576–1763*, katalog wystawy pod kierunkiem Jerzego Malinowskiego, Muzeum Narodowe w Warszawie, 1993, Warszawa 1993, s. 440–441 [M. Bacciarelli – omówienie rysunków | overview of drawings].
- Józef Rapacki 1871–1929. Malarstwo, rysunek, grafika* (współautorka Janina Zielińska), kat. wyst., Muzeum Okręgowe w Żyrardowie, 1993, Żyrardów 1993.
- Master European Drawings from Polish Collections*, edited by Anna Kozak and Maciej Monkiewicz in collaboration with Teresa Sulerzyska, kat. wyst., The Nelson-Atkins Museum of Art, Kansas City; Milwaukee Art Museum, Milwaukee; Museum of Fine Arts, Montreal, Quebec; Wadsworth Atheneum, Hartford, 1993–1994, Washington, D.C. 1993, s. 85–86 [J.P. Norblin – omówienie rysunków | overview of drawings].
- Między antykiem a współczesnością. Rysunki Stanisława Noakowskiego ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie. Pokaz dla upamiętnienia 65. rocznicy śmierci artysty*, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, oddział w Łowiczu, 1993, Łowicz 1993.
- 1994 *Powstanie kościuszkowskie. Katalog wystawy*, red. Jerzy Gutkowski, Ewa Węgiełek-Biernacka, Elżbieta Skóra, kat. wyst., Zamek Królewski w Warszawie, 1994, Warszawa 1994, s. 28–33, 36, 41–42, 46–47, 54–57, 60–66, 94–95, 97–98, 100, 103–104 [A. Orłowski, J.B. Plersch, J.P. Norblin, J. Kraus, Z. Vogel, A. Bacciarelli, J. Damela, T. Mańkowski, F. Smuglewicz – omówienie prac | overview of artworks].
- Thorvaldsen w Polsce*, red. naukowa Ilona Zatorska-Antonowicz, kat. wyst., Zamek Królewski w Warszawie, 1994–1995, Warszawa 1994, s. 98–101, 110, 145, 214–221 [A. Orłowski, J.F. Piwarski, L. Letronne, J.Ch. Lampi, W.K. Stattler, R. Hadziejewicz – omówienie prac | overview of artworks].
- 1995 *Galeria Malarstwa Polskiego. Muzeum Narodowe w Warszawie. Przewodnik*, red. Elżbieta Charazińska, Ewa Micke-Broniarek, współpraca Małgorzata Płomińska, Warszawa 1995, s. 38–41 *Sala II. Gabinety 2 i 3. Oświecenie. Klasycyzm* [wprowadzenie]; s. 42–45, 48–51, 55, 63, 74, 85–86, 164, 179, 218 [B. Bellotto zw. Canaletto, M. Bacciarelli, J.P. Norblin, K. Wojniakowski, A. Brodowski, M. Zaleski, J. Fałat – omówienie obrazów | overview of paintings].
- Polens letzter König und seine Maler. Kunst am Hofe Stanislaus August Poniatowskis reg. 1764–1795*, kat. wyst., Bayerische Staatsgemäldesammlungen, Neue Pinakothek, 1995–1996, München 1995, s. 31–42 *Stanislaus August – Kunstmäzen, Auftraggeber und Sammler*, s. 46–49, 51–53, 57, 60, 68–70, 72–73, 91–100, 105–106 [B. Bellotto zw. Canaletto, J.B. Pillement, M. Bacciarelli, F. Smuglewicz, J.P. Norblin, Z. Vogel, K. Wojniakowski, M. Zaleski – biogramy oraz omówienie obrazów i akwareli | bio and overview of paintings and watercolours].
- Rysunki [w:] Oskar Sosnowski. Twórczość plastyczna. Katalog wystawy*, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1995, Warszawa 1995, s. 9–22.
- „*Zegary Stanisława Augusta*”, Zuzanna Prószyńska, *Warszawa 1994* (współautor Witold Dobrowolski), „*Kronika Warszawy*” 1995, nr 4, s. 142–145 [recenzja | review].
- 1996 *Koniec wieku. Sztuka polskiego modernizmu 1890–1914*, katalog wystawy przygotowanej pod kierunkiem Elżbiety Charazińskiej i Łukasza Kossowskiego, Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Narodowe w Krakowie, 1996–1997, Warszawa 1996, s. 418–419, 429 [M. Jakimowicz, J. Rembowski – biogramy | bios].
- Warszawa i jej Muzeum*, opracowanie katalogu Ewa Milicer, Krzysztof Załęski przy współpracy Ryszarda Bobrowa i innych, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1996, Warszawa 1996.
- 1997 *European Academicism in the Nineteenth Century Paintings and Drawings from the National Museum in Warsaw and other Polish Collections*, conception of the Exhibition Iwona Danielewicz, kat. wyst., Hokkaido Obihiro Museum of Art; Ashikaga Museum of Art; Yawatahama Public City Gallery; Saga Prefectural Art Museum, 1997–1998, White Public Relation Co., Ltd 1997, s. 127–128, 131, 132, 133, 134–135 [A. Brodowski, A. Gierymski, A. Grottger, L. Horowitz, W. Pawliszak – biogramy oraz omówienie obrazów i rysunków | bios and overview of paintings and drawings].
- Pod jedną koroną. Kultura i sztuka w czasach unii polsko-saskiej*, kat. wyst., Zamek Królewski w Warszawie, 1997, Warszawa 1997, s. 205 [J.Ch. Knöffl – omówienie rysunku | overview of drawing], s. 516 [K. Mordasewicz – omówienie rysunku | overview of drawing].
- Sztuka inspirowana jazzem [w:] 75 razy Irena Jakimowicz*, Warszawa 1997, s. nlb. [51–63].

- 1998** *Akademizm w XIX wieku. Sztuka europejska ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie i innych kolekcji polskich. Katalog wystawy*, red. Iwona Danielewicz, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1998, Warszawa 1998, s. 156, 171, 174, 188, 215 [A. Brodowski, A. Grottger, L. Horowitz, W. Pawliszak, F. Żmurko – biogramy oraz omówienie obrazów i rysunków | bios and overview of paintings and drawings].
Fin de siècle. Polnische Graphik 1890–1916, red. Elżbieta Charazińska, kat. wyst., Stadtmuseum Düsseldorf, Polnisches Institut in Düsseldorf, 1998, Warszawa 1998, s. 104 [M. Jakimowicz – biogram | bio], s. 111–112 [J. Rembowski – biogram | bio].
Muzeum Narodowe w Warszawie. Przewodnik po galeriach stałych i zbiorach studyjnych, red. Katarzyna Murawska-Muthesius i Dorota Folga-Januszewska, Warszawa 1998, s. 135–138, 140 [M. Bacciarelli, J.P. Norblin, B. Belotto zw. Canaletto, J.Ch. Lampi, K. Wojniakowski, M. Zaleski – omówienie obrazów | overview of paintings]; s. 214–215 *Zbiory Rysunków i Grafiki Polskiej* (współautorka Ewa Milicer), s. 218–220 [A. Orłowski i Z. Vogel – omówienie rysunków | overview of drawings].
Ogród. Forma. Symbol. Marzenie, red. naukowa Małgorzata Szafrąńska, kat. wyst., Zamek Królewski w Warszawie, 1998, Warszawa 1998, s. 162–163, 188–189, 232, 266, 310–312, 328, 329, 332, 334, 352, 354, 386, 388–389 [J.J. Jauch, J.P. Norblin, J. Richter, Sz.B. Zug, Z. Vogel, H. Ittar, A. ze Steckich Radziwiłłowa, A. Grottger – omówienie prac | overview of artworks].
- 1999** *Konie i jeźdźcy. Katalog wystawy* (współautor Kazimierz Stachurski), kat. wyst., Muzeum Polskie w Rapperswilu, 1999, Warszawa 1999; [wersja niem.] *Ross und Reiter. Ausstellungskatalog*, Katalog verfasst von Krzysztof Załęski, Kazimierz Stachurski, kat. wyst., Polenmuseum Rapperswil, 1999, Warszawa 1999.
Romantyzm. Malarstwo w czasach Fryderyka Chopina, koncepcja wystawy i red. naukowa katalogu Agnieszka Morawińska, Zamek Królewski w Warszawie, 1999–2000, Warszawa 1999, s. 82, 84, 260, 262, 264, 338, 342 [A. Brodowski i A. Orłowski – biogramy oraz omówienie obrazów i rysunków | bios and overview of paintings and drawings].
Stanisław Lorentz as the Creator of the “Modern” National Museum, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 1999, R. 40, n° 1, s. 21–44.
Stanisław Lorentz jako twórca Muzeum Narodowego w Warszawie; Wykaz publikacji profesora Stanisława Lorentza; Kalendarium [w:] „Przeszłość przyszłości...”. *Księga pamiątkowa ku czci Profesora Stanisława Lorentza w setną rocznicę urodzin*, Muzeum Narodowe w Warszawie, Zamek Królewski w Warszawie, Warszawa 1999, s. 135–165, 489–531, 533–535.
Stanisław Lorentz 1899–1991. Wystawa biograficzna 28 IV – 16 V 1999, folder wystawy, Muzeum Narodowe w Warszawie, 1999, Warszawa 1999.
War and Peace. Ottoman – Polish Relations in the 15th – 19th Centuries, Museum of Turkish and Islamic Arts in Istanbul, 1999, Istanbul 1999, s. 256, 266, 441–445 [M. Stachowicz, J.P. Norblin, W. Pawliszak, J. Kossak – omówienie prac | overview of artworks].
- 2000** *Die vier Jahreszeiten. Polnische Landschaftsmalerei von der Aufklärung bis heute*, herausgegeben von Bettina-Martine Wolter, kat. wyst., Schirn Kunsthalle Frankfurt, 2000, Amsterdam–Dresden 2000, s. 28–41 *Kunstlandschaft und Landschaftsmalerei zwischen Aufklärung und Romantik* (współautorka Ewa Micke-Broniarek, przeł. Friedrich Griesse); s. 90–92, 94–99, 101–104, 110 [J. Ścisły, K. Wojniakowski, Z. Vogel – biogramy oraz omówienie obrazów i rysunków | bios and overview of paintings and drawings].
Koncepcja formowania zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie w okresie międzywojennym (współautor Ryszard Bobrow) [w:] *Zbiory publiczne a kolekcjonerstwo prywatne. Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego w przeszłości i dzisiaj. Sesja naukowa w Muzeum Narodowym w Warszawie zorganizowana przez pracowników Zbiorów Sztuki Starożytnej, listopad 1998*, red. naukowa Jadwiga Lipińska, Muzeum Narodowe w Warszawie, Warszawa 2000, s. 116–123.
Konie ze stadniny Erazma Wolańskiego w Pauszówce w akwarelach Juliusza Kossaka [w:] *Przybytki nietykane zabytków historycznych. Zbiór tekstów ofiarowanych z przyjaźnią i najlepszymi życzeniami Januszowi Stanisławowi Morkowskiemu, kustoszowi Muzeum Polskiego w Rapperswilu z okazji Jego 70. urodzin*, Warszawa, 14 listopada 2000, Warszawa 2000, s. 61–71.
Krajobrazy. Polskie malarstwo pejzażowe od Oświecenia do końca XX wieku, publikacja towarzysząca wystawie, Muzeum Narodowe w Warszawie, 2000–2001, Warszawa 2000, s. 11–14, 16, 18–20, 28, 171,

197, 199, 203 [B. Bellotto zw. Canaletto, J. Ścisły, K. Wojniakowski, Z. Vogel – omówienie twórczości | overview of legacy], s. 211–216 *Oświecenie* (współautorka eseju Ewa Mücke-Broniarek).

111 *Arcydzieł Muzeum Narodowego w Warszawie*, red. Dorota Folga-Januszewska, Warszawa 2000, s. 132, 134, 136 [B. Bellotto zw. Canaletto, J.P. Norblin, Z. Vogel – omówienie obrazów i rysunków | overview of paintings and drawings].

Tadeusz Stefan Jaroszewski, 17 octobre 1931 – 28 juillet 2000, „Bulletin du Musée National de Varsovie” 2000, R. 41, n° 1–4, s. 165–167.

W kręgu wileńskiego klasycyzmu, katalog wystawy przygotowany pod kierunkiem Elżbiety Charazińskiej i Ryszarda Bobrowa, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 1999–2000, Warszawa 2000, s. 78–84 *Początki neoklasycyzmu w Rzeczypospolitej Obojga Narodów i jego recepcja w środowisku wileńskim*; s. 95–96 *Antyk* (współautor Witold Dobrowolski); s. 353–357 *Wolnomularstwo na Litwie*; s. 98–99, 101–105, 107–111, 119–120, 129–132, 134–140, 142–143, 191–192, 205–206, 257–258, 358–366 [F. Smuglewicz, J. Oleszkiewicz, J. Dama, A. Smuglewicz, J. Rustem – omówienie obrazów i rysunków oraz masoników | overview of paintings, drawings and Masonic objects], 559–561 [A. i F. Smuglewicz – biogramy | bios]; [wersja litewska] *Vilniaus klasicizmas. Parados katalogas*, red. Elżbieta Charazińska, Ryszard Bobrow, Laima Bialopietravičienė, Birutė Rūta Vitkauskienė, kat. wyst., Lietuvos dailės muziejus, 2000, Vilnius 2000, s. 55–70, 75–87, 115, 116, 123–124, 158, 221–231, 336–337.

Wojna i pokój. Skarby sztuki tureckiej ze zbiorów polskich od XV do XIX wieku, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 2000, Stambuł–Warszawa 2000, s. 252–253, 262, 437, 439, 440–441 [M. Stachowicz, J.P. Norblin, W. Pawliszak, J. Kossak – omówienie prac | overview of artworks].

2001 *Artă poloneză. Pictură, grafică secolele XVII–XX. Expoziție din fondurile Muzeului Național de Arte Plastice al Republicii Moldova* (współautorka Anna Grochala), folder wystawy, Narodowe Muzeum Sztuk Pięknych Republiki Mołdowa w Kiszyniowie, 2001, Chișinău [Kiszyniów] 2001.

„Mars i Wenus” zapomniana praca Jana Hieronima Grandisa [w:] *Ars Felicitatis. Księga ku czci profesora Andrzeja Rottermunda w sześćdziesiątą rocznicę urodzin od przyjaciół, kolegów i współpracowników*, Warszawa 2001, s. 445–448.

National Museum in Warsaw. Galleries and Study Collections. Guide, edited by Dorota Folga-Januszewska, Katarzyna Murawska-Muthesius, Warsaw 2001 [wersja polska wyd. z 1998], s. 143–144, 145–147, 154 [M. Bacciarelli, J.P. Norblin, B. Belotto zw. Canaletto, J.Ch. Lampi, K. Wojniakowski, M. Zaleski – omówienie obrazów | overview of paintings], s. 222–223 *Polish Art. Collection. Polish Prints and Drawings* (współautorka Ewa Milicer), s. 225–226 [A. Orłowski i Z. Vogel – omówienie rysunków | overview of drawings].

Wokół „Quo Vadis”. Sztuka i kultura Rzymu czasów Nerona, red. Witold Dobrowolski, komisarze naukowcy wystawy Witold Dobrowolski, Jacek Andrzejowski, Krzysztof Załęski, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 2001, Warszawa 2001, s. 54–60 *Siemiradzki a Sienkiewicz*, s. 76–78, 148, 150, 152, 156, 159, 160, 166, 169, 170, 173, 174 [F. Smuglewicz, V. Brenna i M. Carlonia, J. Styka, P. Weloński, A. Kamiński, K. Grodzicki, W. Wojtkiewicz – biogramy oraz omówienie rysunków, obrazów i rzeźb | bios and overview of drawings, paintings and sculptures].

Stanisław Noakowski [w:] *Stowarzyszenie Artystów Polskich Rytm 1922–1932*, koncepcja wystawy i katalogu Katarzyna Nowakowska-Sito, Muzeum Narodowe w Warszawie, 2001, Warszawa 2001, s. 192–195, 309–310.

Wystawa malarzy polskich (współautorka Anna Grochala), „Jutrzenka. Pismo Polaków w Mołdawii” 2001, nr 12, s. 5–7.

Zabawy w królewskich ogrodach w osiemnastowiecznej Warszawie [w:] *Królewskie ogrody w Polsce. Materiały sesji naukowej*, Warszawa, 10–11 maja 2001 roku, red. Małgorzata Szafrńska, Warszawa 2001, s. 361–376. Biblioteka Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości.

2002 *Leonardo da Vinci and the Splendor of Poland. A History of Collecting and Patronage*, ed. by Laurie Winters, kat. wyst., Milwaukee Art Museum; The Museum of Fine Arts, Houston; Fine Arts Museum of San Francisco; California Palace of the Legion of Honour, 2002–2003, Yale University Press 2002, s. 144, 154, 242 [M. Bacciarelli, J.P. Norblin i W. Malecki – omówienie dzieł | overview of artworks]

- Moșteniri comune Tezaurul polonez n colecțiile muzeistice, arhivistice și bibliotecile moldave. Expoziție la Muzeul Național de Istorie a Moldovei* (współautorki Anna Barszcz, Anna Grochala, Barbara Moszczyńska i Hanna Łaskarzewska), folder wystawy, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, 2002, Chișinău 2002.
- Orzeł i trzy korony. Sąsiedztwo polsko-szwedzkie nad Bałtykiem w epoce nowożytnej (XVI–XVIII w.)*, red. Katarzyna Połujan, kat. wyst., Zamek Królewski w Warszawie, 2002, Warszawa 2002, s. 356, 373–375 [J.B. Plersch i F. Smuglewicz – omówienie dzieł | overview of artworks]; [wersja ang.] *The Eagle and the Three Crowns. Polish-Swedish Relations across the Baltic from the 16th to the 18th Centuries. Supplement to the Catalogue*, exh. cath., The Royal Castle in Warsaw, 2002, Warszawa 2002, s. nlb. [J.B. Plersch, F. Smuglewicz – omówienie dzieł | overview of artworks].
- 2003** *Artă poloneză din colecțiile Muzeului Național de Arte Plastice al Republicii Moldova. Sztuka polska ze zbiorów Narodowego Muzeum Sztuk Pięknych Republiki Mołdowa. Polish Art from the Collections of the National Museum of Fine Arts of the Republic Moldova* (współautorka Anna Grochala, wstęp Natalia Pogorelschi), kat. wyst., Narodowe Muzeum Sztuk Pięknych Republiki Mołdowa w Kiszyniowie, 2001 Chișinău [Kiszyniów] [2003].
- Dar Bronisława Krystalla (im. Izabeli i Karola Krystallów)*, 1938, 1876 [w:] *Przyjaciele Muzeum. Wystawa zorganizowana z okazji Międzynarodowego Dnia Muzeów ICOM–UNESCO*, koncepcja, wstęp, układ, redakcja naukowa Dorota Folga-Januszewska, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 2003, Warszawa 2003, s. 44–45.
- Koni i konniki. Konie i jeźdźcy. Wystawa zryvapisu. Faksimilnyja kopii prac vjadomych pol'skich rysaval'scykau i zryvapiscau k. XVIII – nac. XX st. st. Wystava sa zborau Nacyja'l'naga muzeja u Varsave*, folder wystawy, Pałac mastaťvau Minsk, Pałac Sztuki w Mińsku, 2003, Mińsk 2003.
- Serenissima. The Light of Venice*, kat. wyst., Hokkaido Obihiro Museum of Art; The Museum of Modern Art, Ibaraki; Daimaru Museum, Umeda; Iwate Museum of Art, 2003–2004, s. 129 *Introduction – Bellotto Drawings*, s. 130–139 [B. Bellotto – omówienie rysunków | overview of drawings].
- Uniwersytet Warszawski w obrazach, rysunkach i rycinach* [w:] *Kultura artystyczna Uniwersytetu Warszawskiego*, red. naukowa i koncepcja tomu Jerzy Miziołek, Warszawa 2003, s. 309–323.
- 2004** *Konie i jeźdźcy. Malarstwo i grafika polska*, folder wystawy, Narodowe Muzeum Historyczne Mołdowy, 2004, Kiszyniów 2004; [wersja rumuńska] *Cai si calareti. Pictură si grafică poloneza*, folder wystawy, Muzeul Național de Istorie Moldovei, 2004, Chișinău 2004.
- Semper Polonia. L'art en Pologne des Lumières au romantisme (1764–1849)*, Musée des Beaux-Arts de Dijon, 2004, Musée des Beaux-Arts de Dijon 2004, s. 202, 244 [J.P. Norblin, A. Orłowski – omówienie dzieł | overview of artworks].
- 2005** *Bernardo Bellotto genannt Canaletto. Europäische Veduten*, Hrsg. Wilfried Seipel, kat. wyst., Kunsthistorisches Museum Wien, 2005, Milano 2005, s. 217 *Die Zeichnungen von Bernardo Bellotto genannt Canaletto*, s. 218–232 [B. Bellotto – omówienie rysunków | overview of drawings].
- Muzeum Narodowe w Warszawie. Arcydzieła malarstwa*, red. naukowa Dorota Folga-Januszewska, Warszawa 2005, s. 400–401, 406 [B. Bellotto zw. Canaletto, M. Bacciarelli – omówienie obrazów | overview of paintings], s. 582–583 *Akwarele i pastele od XVIII do XIX wieku*, s. 584 [Z. Vogel – omówienie akwareli | overview of watercolours].
- Wojsko w karykaturze polskiej XVIII–XIX w.*, „Muzealnictwo Wojskowe”, Muzeum Wojska Polskiego, 2005, t. 8, s. 433–446.
- 2006** *Gallery of Polish Painting. Guide. National Museum in Warsaw*, ed. Ewa Micke-Broniarek, Warsaw 2006, s. 41–44 *Room II. Study Rooms 2 and 3. Enlightenment. Classicism* [wprowadzenie], s. 46–53, 58–59, 69, 74–75, 93–95, 202 [J.P. Norblin, B. Bellotto zw. Canaletto, M. Bacciarelli, J.Ch. Lampi, K. Wojniakowski, J. Grassi, A. Brodowski, M. Zaleski, J. Fałat – omówienie obrazów | overview of paintings].
- 2007** *Konstytucje i Ustawy Generalne Wielkiego Mistrzostwa Polskiego i Litewskiego pod młotkiem Ignacego hr. Potockiego przyjęte i zaprzysiężone w roku 1781* [reprint], wstęp i tłumaczenie z j. franc. Krzysztof Załęski, Warszawa 2007.
- Muzeum Narodowe w Warszawie*, Warszawa 2007, s. 72–75, 76–79 [B. Bellotto zw. Canaletto i M. Bacciarelli – omówienie obrazów | overview of paintings]. „Rzeczpospolita” Seria Wielkie Muzea: Polska, t. 29.

- Nieznany fragment „Mowy” Franciszka Ksawerego Kosseckiego, wygłoszonej w krakowskiej łoży „Przesąd Zwyciężony” w 1810 roku, „Ars Regia” 2007/2008, R. 10, nr 17, s. 203–211.
- Słownik wolnomularzy polskich zawodów wyzwolonych, „Ars Regia” 2007/2008, R. 10, nr 17, s. 177–201.
- Sztuka Królewska w kolorze. Trzy albumy w języku polskim, „Ars Regia” 2007/2008, R. 10, nr 17, s. 315–317 [recenzja książek: Angel Millar, *Masoneria. Zarys dziejów*, Warszawa 2006; Jeremy Harwood, *Sekretna historia masonerii*, Warszawa 2007; W. Kirk MacNulty, *Wolnomularstwo. Sekrety i symbole masonów, ich historia i znaczenie*, Warszawa 2007].
- Warszawskie Łazienki po abdykacji króla Stanisława Augusta, „Spotkania z Zabytkami” 2007, nr 1, s. 11.
- Wystawy niepokorne, „Spotkania z Zabytkami” 2007, nr 4, s. 29.
- 2008** „Aforyzmy francuskie”, wybrał i spolszczył Jan Windakiewicz, Wydawnictwo DiG, Warszawa 2008, „Ars Regia” 2008/2009, R. 11, nr 18, s. 247–248 [recenzja | review].
- Arabeskowo-groteskowe malowidła ściennie epoki klasycyzmu w Polsce jako przejaw recepcji wzorów antycznych [w:] *Złoty Dom Nerona. Wystawa w 200-lecie śmierci Franciszka Smuglewicza*, koncepcja wystawy i katalogu Justyna Guze, Muzeum Narodowe w Warszawie, 2008, Warszawa 2008, s. 91–97.
- Co sprawiał..., „Ars Regia” 2008/2009, R. 11, nr 18, s. 264–268 [recenzja z wystawy autorskich książek Anny Marii Bauer, Nieborów, maj–czerwiec 2008 | review of exhibition of original books by Anna Maria Bauer, Nieborów, May–June 2008].
- Historia Pintada en la Memoria*, folder wystawy, Museo de Osma, Lima (Peru), 2008, s.l., s.n. [2008].
- Jazz w sztuce XX wieku [w:] *Dźwięk, światło, obraz w sztuce polskiej XX wieku. Studia i materiały*, red. Teresa Grzybkowska, Uniwersytet Muzyczny Fryderyka Chopina w Warszawie, Warszawa 2008, s. 183–202.
- Orientalizm w malarstwie, rysunku i grafice w Polsce w XIX i I. połowie XX wieku, red. naukowa Anna Kozak, Tadeusz Majda, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, Muzeum Narodowe w Szczecinie, 2008–2009, Warszawa 2008, s. 298, 330, 333–338, 368, 371 [J. Kossak, W. Pawliszak – omówienie rysunków | overview of drawings; J. Słowacki, M. Stachowicz – omówienie twórczości | overview of legacy].
- Piękne damy, „Ars Regia” 2008/2009, R. 11, nr 18, s. 251 [wiersz].
- Słownik polskich duchownych należących do łóż wolnomularskich, „Ars Regia” 2008/2009, R. 11, nr 18, s. 135–146.
- 2009** *Apollon w sukni damskiej* [w:] *Polska i Europa w dobie nowożytnej / L'Europe moderne : nouveau monde, nouvelle civilisation ? / Moderne Europe – New World, New Civilisation?*
- Prace naukowe dedykowane Profesorowi Juliuszowi A. Chrościckiemu*, Zamek Królewski w Warszawie, Warszawa 2009, s. 251–256.
- Le siècle français. Francuskie malarstwo i rysunek XVIII wieku ze zbiorów polskich*, koncepcja wystawy i katalogu Iwona Danielewicz i Justyna Guze, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 2009, Warszawa 2009, s. 349–351, 353 [J.P. Norblin – omówienie obrazów | overview of paintings].
- Ogrody wolnomularzy w Polsce na przełomie XVIII i XIX wieku*, „Rocznik Historii Sztuki” 2009, t. 34, s. 95–107.
- 2010** *Słownik polskich prawników należących do łóż wolnomularskich*, „Ars Regia” 2010, R. 12, nr 19, s. 181–223. [W związku z propozycjami], „Spotkania z Zabytkami” 2010, nr 11–12, s. 72 [list do redakcji].
- 2011** *L'Aigle blanc. Stanislas Auguste, dernier roi de Pologne. Collectionneur et mécène au siècle des Lumières*, kat. wyst., Musée National du Palais de Compiègne, 2011, Paris 2011, s. 47, 60, 152 [F.A.A. Lohrmann, J.P. Norblin, K. Wojniakowski – omówienie obrazów | overview of paintings].
- Stanisław August. Ostatni król Polski. Polityk, mecenas, reformator 1764–1795*, red. naukowa Angela Sołtys, kat. wyst., Zamek Królewski w Warszawie, 2011–2012, Warszawa 2011, s. 108–109, 154–156, 212–214, 259–261, 347, 468–470 [F.A.A. Lohrmann, M. Bacciarelli, G.B. Lampi, B. Bellotto zw. Canaletto, J.P. Norblin, K. Radziłowski, M. Tokarski – omówienie obrazów | overview of paintings].
- 2012** *Hipolita Skimborowiczius – laisvosios mūrininkijos istorikas ir kolekcininkas (Hipolit Skimborowicz – Masonic Researcher and Collector)* [w:] *Laisvoji Mūrininkija Pasaulyje Ir Lietuvoje: idejos, istorija, asmenybės*, Lietuvos Nacionalinis Muziejus, Vilnius 2012, s. 215–235.

- Projekt katafalku Stanisława Kostki Potockiego w kościele św. Krzyża w Warszawie. Wyraz pośmiertnego hołdu byłemu Wielkiemu Mistrzowi przez brata-wolnomularza*, „Studia Wilanowskie” 2012, R. 19, s. 127–135.
- 2013** *Słownik polskich lekarzy i aptekarzy należących do łóż wolnomularskich*, „Ars Regia” 2013, R. 13, nr 20, s. 161–188.
A.M. Bauer, *Portret wolnomularza, czyli zbiory masoników Krzysztofa Załęskiego*, „Ars Regia” 2013, R. 13, nr 20, s. 287–309.
- 2014** *Katalog [w:] Masoneria. Pro publico bono / Freemasonry. Pro publico bono*, red. naukowa Tadeusz Cegielski, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 2014–2015, Warszawa 2014, s. 179–245.
Polonya Sanatında Oryantalizm. Orientalism in Polish Art, red. Tadeusz Majda et al., kat. wyst., Pera Müzesi Yayını/Pera Museum, 2014–2015, Istanbul 2014, s. 246, 269, 270–275 [J. Kossak, W. Pawliśzak – omówienie prac | overview of artworks].
Profesor Stanisław Lorentz, „Cenne. Bezcenne. Utracone” 2014, nr 3–4, s. 32–34.
- 2015** *Kamienica w Alejach Jerozolimskich 59; „Rien que la beauté”, czyli życie pod znakiem sztuki; Po raz pierwszy zetknąłem się z doktorem...* [w:] Bronisław Krystall. *Testament*, red. merytoryczna Katarzyna Mączewska, Krzysztof Załęski, kat. wyst., Muzeum Narodowe w Warszawie, 2015–2016, Warszawa 2015, s. 15, 19–34, 64–71.
Nieznany rękopis z dziejów wolnomularstwa francuskiego XVIII-XIX wieku, „Hermaion” [numer specjalny | special issue: *Wolnomularstwo w kulturze*. Materiały międzynarodowej konferencji naukowej „Świat jako łoża. Obecność wolnomularstwa w kulturze – dawniej i dziś” zorganizowanej przez Uniwersytet Warszawski i stowarzyszenie Instytut „Sztuka Królewska w Polsce” w dniach 9–10 I 2015. Konferencja towarzyszyła wystawie w Muzeum Narodowym w Warszawie „Masoneria. Pro publico bono”] 2015, nr 4, s. 106–110.
- 2016** *Stanisław Lorentz 1899 – 1991 [w:] Portrety uczonych. Profesorowie Uniwersytetu Warszawskiego po 1945 (L – R)*, redaktorzy naukowci Waldemar Baraniewski, Wojciech Tygielski, Andrzej Kajetan Wróblewski, Warszawa 2016, s. 118 – 139 [originally published in: „Biuletyn Historii Sztuki” 1993, t. 55, nr 2–3, s. 301–308].